

MASOFAVIY TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING USLUBIY ASOSLARI

¹Qurbonov Pahlavon Sirojiddin o'g'li,

²Ataxonov Sanjarbek Anvarovich,

³Sharofiddinov Sanjarbek Shuxratovich

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot institute.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7360242>

ARTICLE INFO

Received: 15th November 2022

Accepted: 24th November 2022

Online: 25th November 2022

KEY WORDS

Masofadan o'qitish, masofaviy ta'lim, masofaiy ta'lim texnologiyasi, Masofaviy ta'lim elementlari, model, konferensiyalar va komponentalar

ABSTRACT

Ushbu maqolada masofaviy ta'lim shaklini tashkillashtirish tamoyillari asosiy vazifalari va amaliy ko'nikmalarini hosil qilish bo'yicha ishlar olib borilgan va masofaviy ta'limning uslubiy asoslari keng yoritilgan hamda tibbiyot xodimlari va talabalarni masofadan o'qitishning dolzarb mavzulari ko'rib chiqilgan.

Masofaviy ta'limning tashkil etishda yangi uslubiy asoslar va amaliy ko'nikmalarni oshirish xorij ta'lim standartlari bilan yaqindan tanishish va ularni tashkillashtirishda beriladigan uslub va fantaziyalarini o'raginishdan iborat hamda Finlandiya ta'lim jarayonini tadbiq etishni takomillashtirishdan iborat

Masofaviy ta'lim jarayonini,

- ✓ Internetning WWW, Elektron pochta va boshqa xizmatlari orqali;
- ✓ Video konferentsiyalar ko'rinishida;
- ✓ Maxsus kabel studiyalari orqali, tashkil etish mumkin.

Bunda **Internet orqali** ixtiyoriy foydalanuvchi, boshqa mamlakatlardagi Virtual Universitetlar talabasi bo'lib ta'lim olishi, ushbu Universitetlarning diplomiga ega bo'lishi mumkin. Shuningdek Internet orqali ixtiyoriy turdagi, ixtiyoriy hajmdagi ma'lumotlar olishi, o'rganishi, murojaat qilishi mumkin.

Video konferentsiyalar ham kompyuter, telefon aloqasi orqali amalga oshiriladi. Bunda bir shahardagi talaba boshqa bir shahardagi o'qituvchi yoki talaba bilan jonli muloqat qilishi mumkin. Albatta buning uchun maxsus video va multimedia qurilmalari bilan birga, ularning kompyuterda maxsus programma ta'minoti ham zarur bo'ladi

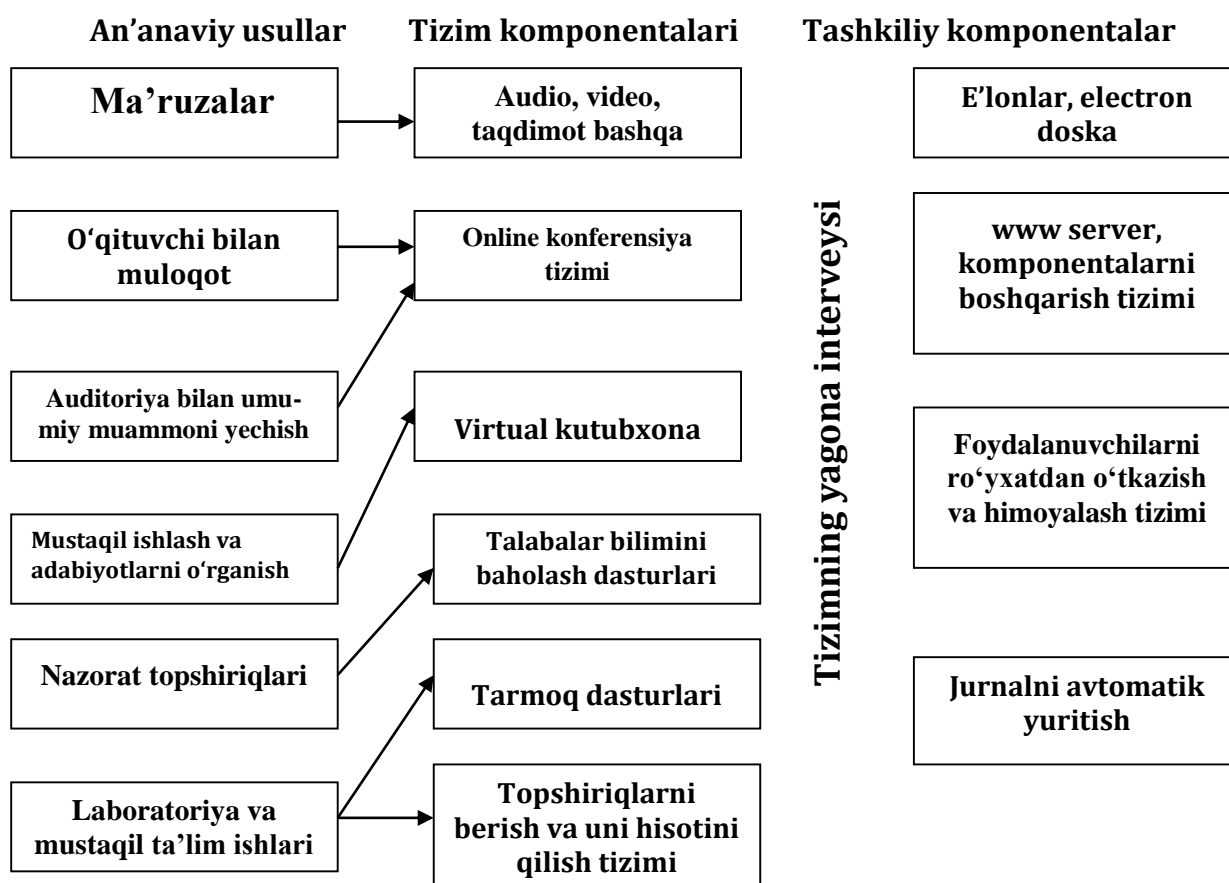
Maxsus kabel studiyalari orqali talim olish jarayoni, xuddi kabel televideniya kabi tashkil etilgan bo'ladi. O'qituvchi biror joyda turib televizor orqali boshqa joydagi talabaga bilim berishi, o'rgatishi mumkin.

Masofaviy ta'limning asosiy elementlaridan biri Internet texnologiyalari orqali elektron qo'llanmalarni ularda joylashtirish va ulardan foydalanishni tashkil qilish yoki har xil elektron qo'llanmalarni tayyorlash va ularni CD lar orqali foydalanishni tashkil qilish hisoblanadi.

Hozirgi kunda masofadan o'qitishning bu turlari rivojlangan mamlakatlar o'quv tizimiga keng kirib kelgan.

Shu bois, ta'lim tizimida har bir o'qitilayotgan fan uchun ilg'or pedagogik texnologiyalarni tadbiq etishda axborot texnologiyalari asosida yaratilayotgan elektron qo'llanmalar bazasida o'qitish va nazorat qilish mexanizmlarini gipermediya, multimedia, gipermatn, ovoz, video kabi programma vositalari yordamida ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

1.1-rasm.Masofaviy ta'limning tashkiliy tuzilmasi

Masofadan o'qitish tizimini yaratishning ba'zaviy texnologiyasi – tarmoq texnologiyasi bo'lib axborot resursning ixtiyoriy institutlararo, milliy va jahon darajasida o'quvchi va o'qituvchilarni masofadan o'qitish tizimini kirish imkonini ta'minlaydi.

Masofadan o'qitish tizimining asosiy komponentalari axborot, dasturiy va texnik ta'minotining mustahkamlashtirishning asosiy maqsadi:

- ✓ talabalarni o'qitish sifatini oshirish;
- ✓ universitet o'quv jarayoning boshqarish sifatini va operativligini oshirish;
- ✓ uslubiy materiallar mazmuni va tuzilmasi sifatini oshirish;
- ✓ universitetning ta'lim berish xizmat doirasini kengaytirish, ya'ni ikkinchi kvalifikatsiya olish, qo'shimcha ta'lim dasturi asosida ta'lim
- ✓ olish imkoniyatini yaratish;
- ✓ ilmiy-texnik aprobatsiya va ta'lim texnologiyasida qo'llash maqsadida yangi dasturiy vositalardan foydalanish;
- ✓ ochiq ta'lim bo'yicha milliy va xalqaro aloqalarni rivojlantirish.

O'quv jarayonida masofadan o'qitish tizimidan kompyuter texnologiyasi va maxsus axborot ta'minot vositasi sifatida keng foydalanish ochiq ta'lim tizimining huquqiy, ilmiy – metodik va texnologik tamoyillari orqali aniqlanadi.

O'quv jarayonida masofadan o'qitish tizimining mukammal dasturi vositalarini qo'llash o'quv materiallar, elektron konspektlar, nazorat qilish va o'rganish testlari, virtual vositalar, praktikumlar, axborot resurslar va boshqalardan foydalanish imkoniyatini beradi.

Masofadan o'qitish tizimini yaratishning bazaviy texnologiyasi – tarmoq texnologiyasi bo'lib, u masofadan o'qitish tizimiga ochiq kirish va murojaat qilish imkonini beradi.

Tarmoqli texnologiya universitet uchun ancha iqtisodiy jihatdan arzon va samaraliroq texnologiya hisoblanadi.

Masofadan o'qitish tizimini yaratish asosida quyidagi tamoyillar yotadi: standartizatsiyalash, universallik va ochiqlik.

Standartizatsiyalash deganda birinchidan, internet standart tarmoq texnologiyasi asosiy baza sifatida, ikkinchidan masofadan o'qitish tizimida kerakli komponentlarni kiritish, yaratish qoidalariga oid talablarni berish.

Universallik shundan iboratki, birinchidan tizim masofadan o'qitish vositasi sifatida qaraladi, lekin ixtiyoriy o'qitish formasi uchun kompyuter tarmoq texnologiyasi ham qaraladi. Ikkinchidan, tizim ixtiyoriy fanlarni o'qish va kurslarni yaratish uchun o'rinli bo'ladi: gumanitar, sotsial-iqtisodiy, tabiiy ilmiy va texnik.

Uchinchidan, tizim barcha ma'lum texnologiyalar va masofadan o'qitish metodlarini tavsiya etadi: elektron darsliklar, o'qitish va nazorat qilish testlari, virtual vositalar, elektron kutubxona, shu jumladan axborotlarni almashtirish va individual ta'lim dasturini shakllantirishning turli xil vositalari.

Ochiqlik shu bilan belgilanadiki, tizimdan ro'yxatdan o'tgan barcha foydalanuvchilar, istalgan vaqtda, har qanday masofada foydalanishlari mumkin.

Masofadan o'qitish tizimiga qo'yiladigan asosiy talablar quyidagilar:

- ✓ interfaollik, ya'ni o'qitishning muloqot rejimini ta'minlaydi;
- ✓ dasturiy va apparatli bog'liqmaslik, o'qitishni bir nechta vositaviy ta'minotda va ixtiyoriy operatsion tizim boshqaruvida olib borish;
- ✓ ma'lumotlar almashinuvining yuqori tezligi, o'qitishda kutish vaqtini kamaytirish.

Internet texnologiyasining asosiy imkoniyatlari quyidagilar:

- ✓ *Gipermatn tuzilmaning mavjudligi axborot metodik ta'minotni yaratishda grafik multimediya imkoniyatlaridan foydalanish.*
- ✓ *Har xil tayyorgarlikdagi auditoriya tinglovchilari va turli xil o'quv mashg'ulotlari uchun o'qituvchi o'quv materiallarini ifodalash formasi va ketma-ketligini berishi mumkin (boshlang'ich ta'lim, qayta tayyorlash, malaka oshirish, materialni majburiy yoki fakultativ o'rganish).*
- ✓ *Internet texnologiyasi (shu jumladan internet tarmog'ida WWW vositasi) o'qituvchilarga hujjatlarni formatlash tillari bo'yicha maxsus bilimga ega bo'lmasalar*
- ✓ *ham, axborot materiallarni yaratish va ularni talabalar bilan muloqot qilish imkonini beradi.*
- ✓ *Internet texnologiyasi erkin tarqatilayotgan dasturlar majmuasi (Netscape Communicator, Internet Explorer va boshqalar) dan foydalanish imkonini yaratadi.*

✓ *www.bazasida yaratilgan masofadan o'qitish tizimi global axborot tarmoqqa birlashtiriladi va keng foydalanuvchilar doirasiga tavsiya etiladi.*

Internet texnologiyasi mavjud va yaratilgan o'quv va elektron qo'llanmalardan tamoyilial o'zgarishsiz foydalanishni yo'lga qo'yadi.

Masofadan o'qitish tizimi Web – server asosida quriladi va foydalanuvchilarga axborotlarni gipermatn ko'rinishida tavsiya etadi.

Masofadan o'qitish tizimining interfeys dasturi sifatida ixtiyoriy internet sharhlovchi bo'lishi mumkin.

O'quvchi va o'qituvchi kerakli barcha ma'lumotlarni masofadan o'qitish tizimining ma'lumotlar bazasidan olishi mumkin. Ma'lumotlar bazasi bilan muloqot Java – appletov, CGI – modullari va interfaol Web – to'rlarini yaratishning boshqa vositalari yordamida amalga oshiriladi.

Oxirgi yillarda masofadan o'qitish tizimiga bo'lgan qiziqish kun sayin ortib bormoqda. Hozirgi kunda ko'plab masofadan o'qitish markazlari, institutlari va tizimlari faoliyat ko'rsatib kelmoqda.

Masofadan o'qitish tizimini yaratish – ko'p qirrali muammo bo'lib, o'quv-uslubiy, texnik, dasturiy, axborot, lingvistik, tashkiliy, huquqiy, psixologik, tabiiy ta'minot masalalarini o'z ichiga oladi. Hozirgi kunda bu masalalarni yechish murakkab bo'lib qolmoqda. Yuqorida aytilgan fikrlar masofadan o'qitishning tizimli vositasiga tegishli.

Masofadan o'qitishning tizimli vositasi deganda, tizimda foydalaniladigan usullar va dasturiy vositalar majmuasi tushuniladi.

Ularning asosiy funksiyalariga o'quv materiallari bazasini boshqarish, Masofadan o'qitish kurslarini tavsiyalash formalarini ishlab chiqarish, masofadan o'qitishda o'quv jarayonini boshqarish, masofadan o'qitishda komponentlar integratsiyasini ta'minlash, foydalanuvchi bilan interfeys va hokazo.

Masofadan o'qitish tizimlari foydalanishiga qarab, to'liq hajmli va tanlanma ta'lim tizimlariga bo'linadi.

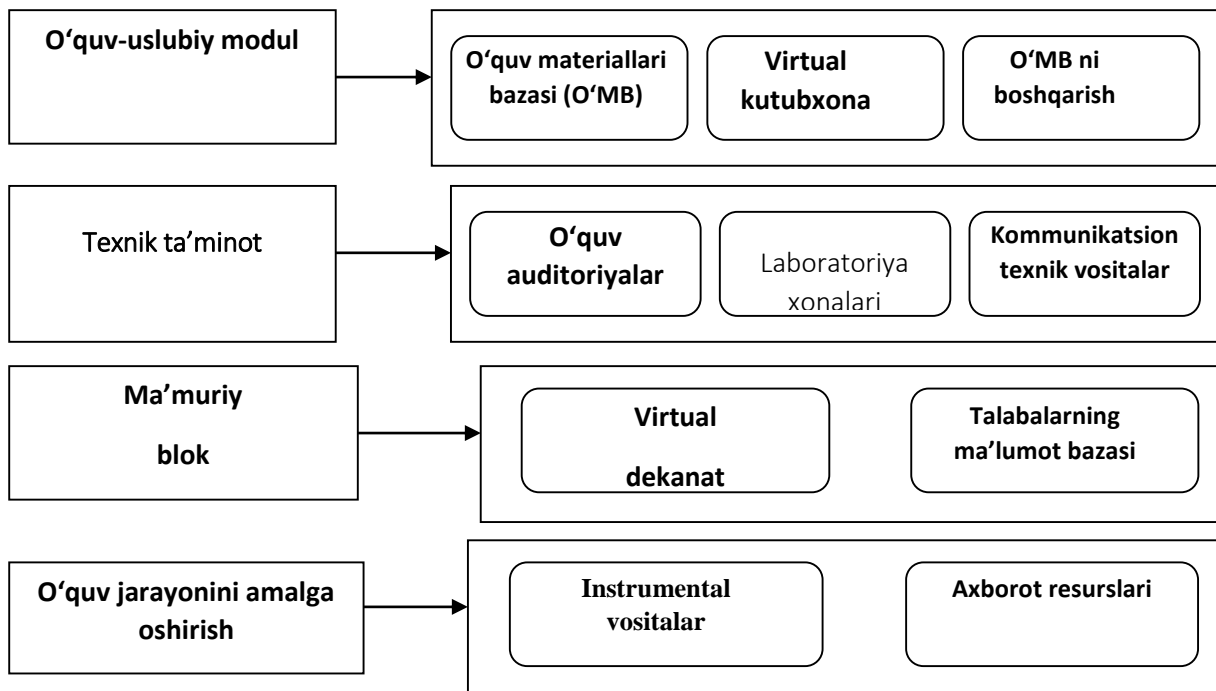
To'liq hajmli ta'lim tizimida ma'lum bir yo'nalishda bakalavr tayyorlash bo'yicha o'quv rejasining to'liq bajarilishi ta'minlanadi.

Bunday tizimda rejalashtirilgan barcha fanlarni o'rganish uchun yetarli o'quv vositalari (darsliklar va o'quv qo'llanmalar, vosita amaliyoti, diplom va kurs ishlarini bajarish vositalari)ga ega bo'lishi kerak.

Shartli ravishda saylanma yoki tanlanma ta'lim tizimi malaka oshirish, ikkinchi mutaxassislik olish ta'lim olishni amalga oshiradi. Bu tizimda tavsiya etiladigan o'quv kurslari va ularning mazmuni foydalanuvchilarning ehtiyojlari, so'rovlari asosida tanlanadi va yaratiladi.

O'quv yurtlarining tashkiliy formalari bo'yicha ular markaz – filiallari, markaz – oliygohlar va markaz – mijozlarga bo'linadi.

Masofadan o'qitish tizimining umumiy tuzilishi quyidagicha:

1.2-rasm. Masofadan o'qitish tizimining o'quv, uslubiy va texnik tuzilishi

References:

1. Zaychenko T.P. Masofaviy o'qitish asoslari: nazariy va amaliy asos: o'quv qo'llanma. - SPb.: RSPU nashriyoti im. A.I. Gertsen, 2004.
2. Kenjaboev A. Zamonaviy pedagogik texnologiyaning ta'limiy asoslari. – T.: «Navro'z», 2013.
3. Zakirova F., Muxamedxanov U., SHaripov SH., Isyanov R., Esanboboev F., Dottoev S.. Elektron o'quv-metodik majmualar va ta'lim resurslarini yaratish metodikasi. Metodik qo'llanma.– T
4. <https://www.fjsti.uz>
5. <https://www.dist.edu.uz>
6. Soatov U.A., Axadova K.S. TENGLAMA VA TENGSIZLIKLARNI YECHISHNING BA'ZI NOSTANDART USULLARI HAQIDA//Tafakkur ziyosi ilmiy-uslubiy jurnali. -2021/2-son. - C. 118-122.